

PROGRAM PRACY Z PRAKTYKANTEM

Przedszkole Miejskie nr 53 im Kornela Makuszyńskiego w Sosnowcu

Joanna Jesse

LIDER PROJEKTU

Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania
im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach

PARTNER PROJEKTU

GMINA ŻARKI

PROJEKT „PRAKTYKA CZYNI MISTRZA!” JEST WSPÓŁFINANSOWANY ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ
W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

Biuro Projektu: „Praktyka czyni mistrza!”
Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. Gen. Jerzego Ziętka w Katowicach
ul. Krasińskiego 2, II p, p. 216, tel. **603600289** lub **601328361**
e-mail: pcm@swsz.katowice.pl lub pcm.promocja@swsz.katowice.pl

Przedszkole Miejskie Nr 53
im. Kornela Makuszyńskiego w Sosnowcu

Program pracy z praktykantem
/studentem kierunku: pedagogika,
specjalność: wychowanie przedszkolne,
edukacja wczesnoszkolna

---

opracowany na potrzeby projektu:
Praktyka Czyni Mistrza

Autor opracowania:
mgr Joanna Jesse
/wicedyrektor, opiekun praktykantów/

Wstęp

Niniejszy program pracy z praktykantem /studentem kierunku: Pedagogika, specjalność: wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna/ opracowano na potrzeby projektu *Praktyka Czyni Mistrza*, realizowanego przez Śląską Wyższą Szkołę Zarządzania im. Gen. J. Ziętki w Katowicach.

Celem projektu jest opracowanie innowacyjnego programu praktyk pedagogicznych przeznaczonego dla studentów, którzy przygotowują się do pracy w zawodzie nauczyciela. Niniejsze opracowanie ma stanowić próbę modyfikacji istniejących już programów, która pozwoli studentom na jak najefektywniejsze wykorzystanie czasu na praktykach, odpowiadające ich potrzebom oraz wyzwaniom współczesnego szkolnictwa.

Praktyki pedagogiczne są niezbędnym etapem przygotowania studentów do pracy nauczyciela. Ich zadaniem jest jak najlepsze zapoznanie przyszłych pedagogów z realiami panującymi w placówkach oświatowych, umożliwienie im pierwszego sprawdzenia się w pracy dydaktycznej i wychowawczej. Często jest to moment, w którym młodzi ludzie ostatecznie weryfikują swoje decyzje o tym, by po ukończeniu studiów zacząć pracę z dziećmi – utwierdzając się w tym przekonaniu lub też rezygnując z takiej drogi rozwoju zawodowego. Niemniej jednak praktyki są dużą szansą sprawdzenia faktycznych predyspozycji studenta do tego zawodu i zastosowania zdobytej na studiach wiedzy teoretycznej w praktyce. Ich rola informacyjna, diagnostyczna i orientacyjna umożliwia podjęcie bardziej świadomej decyzji o wyborze przyszłej ścieżki kariery zawodowej.

W niniejszym programie zawarto szczegółową propozycję harmonogramu praktyk – z godzinowym podziałem na miejsce ich odbywania (przedszkole) oraz zadaniami, jakie student będzie zobligowany wykonać. Autorka programu przyjęła założenie, że powinien on odbiegać od standardowych programów praktyk, które nakładały na studenta sztywne obowiązki do wypełnienia, całkowicie niwelując tym jego swobodę i w pewnym sensie inicjatywę. Dlatego też część godzin praktyk przeznaczona jest na realizację samodzielnie wybranych przez studenta zadań. Jest to wyrazem dążenia do indywidualizacji przebiegu praktyk oraz wykształcenia u studentów poczucia odpowiedzialności za wiedzę i kompetencje, jakie zdobędą.

Praktyki pedagogiczne powinny opierać się na ścisłej i wzajemnej współpracy trzech stron (**uczelni** jako instytucji organizującej praktyki, **przedszkola** jako miejsca ich przeprowadzania oraz **studentów**), aby w rezultacie mogły służyć dobru dzieci, które objęte są procesem edukacyjnym prowadzonym w przyszłości przez nauczycieli kształconych według tego modelu. Niniejszy program zakłada holistyczne podejście do procesu zmian i proponuje działania, którymi objęte będą wszystkie trzy strony zaangażowane w praktyki przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela. Szczegółowo zostaną też omówione ich obowiązki i zadania. Program nakłada być może nowe obowiązki na uczelnię i koordynatora praktyk, precyzuje zadania nauczyciela-opiekuna i dostarcza mu narzędzi do sprawiedliwej i wieloaspektowej oceny praktykanta.

Opracowany dokument zawiera opis rekomendowanej ewaluacji praktyk. Ocenie podlega nie tylko praca studenta podczas praktyk, ale także wypełnianie obowiązków przez koordynatora praktyk oraz nauczyciela-opiekuna. Zgodnie z założeniami programu zmiany dotyczą wszystkich ról, które odgrywane są przez osoby zaangażowane w praktyki, dlatego ewaluacja jest wielopodmiotowa. Dużo miejsca poświęcono także autoewaluacji studenta jako ważnego elementu procesu odbywania praktyk. W programie zawarto też szczegółowe kryteria oceny praktyk i sposobu jej przeprowadzania.

Program zamykają załączniki – wzory dokumentacji praktyk, którymi będzie mógł posługiwać się koordynator z ramienia uczelni, nauczyciel – opiekun praktyk oraz student.

Wszystkim osobom zaangażowanym w praktyki pedagogiczne autorka życzy owocnej współpracy i zdobycia wielu nowych doświadczeń, które odpowiedzą zarówno na potrzeby studentów, pedagogów pełniących funkcję opiekunów, a także dyrektorów placówek oświatowych, którzy będą mogli poszczycić się wysoko wykwalifikowaną kadrą, uczącą z pasją i zaangażowaniem przyszłych nauczycieli wychowania przedszkolnego.

1. Podstawa prawna praktyk pedagogicznych

Praktyki pedagogiczne odgrywają istotną rolę w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli, pozwalają bowiem na wykorzystanie zdobytej wiedzy teoretycznej w realiach funkcjonowania placówki oświatowej, która może stać się miejscem przyszłej pracy absolwentów. Z tego względu tak ważne jest dołożenie starań mających na celu zapewnienie odpowiedniego przebiegu praktyk pedagogicznych, a tym samym wyposażenie przyszłych nauczycieli w niezbędne kompetencje obejmujące zarówno szeroki zasób wiedzy teoretycznej, jak i umiejętności praktycznych.

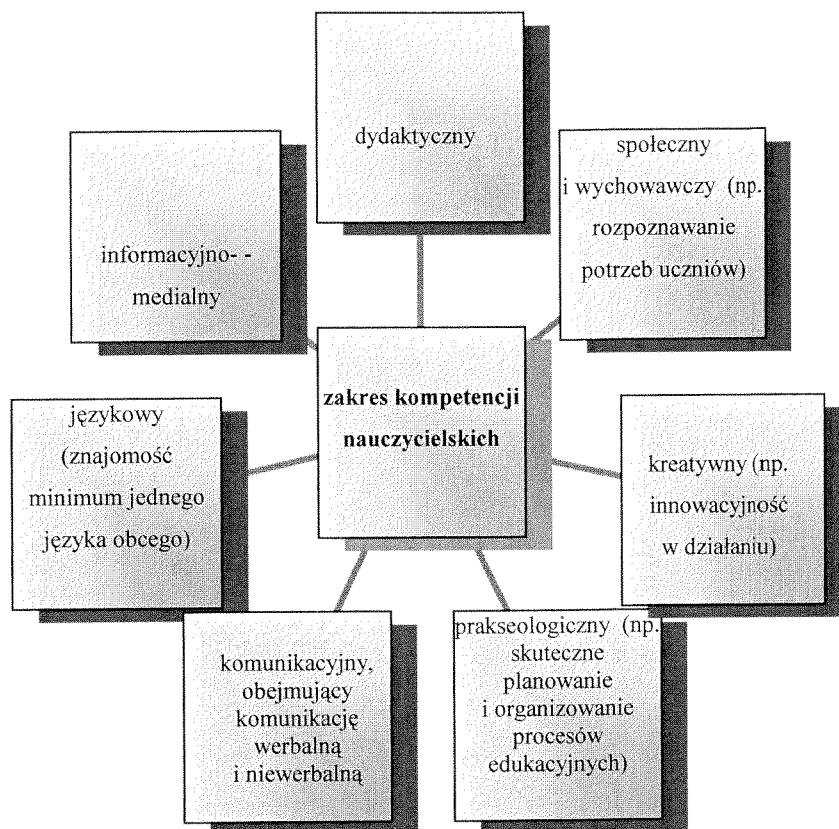
Znaczenie praktyk pedagogicznych podkreślone zostało na szczeblach centralnych poprzez opracowanie odpowiednich rozporządzeń, dotyczących kwestii przygotowania przyszłych nauczycieli i wskazują minimalny czas trwania praktyk pedagogicznych w zależności od trybu kształcenia:

- wyższe studia zawodowe (minimum 180 godzin praktyk w zakresie dwóch specjalności),
- studia magisterskie uzupełniające (minimum 30 godzin praktyk w zakresie jednej specjalności i minimum 45 godzin praktyk w przypadku dwóch specjalności nauczycielskich),
- studia magisterskie jednolite (minimum 150 godzin praktyk w przypadku jednej i minimum 210 godzin w przypadku dwóch specjalności nauczycielskich).

Rozporządzenie w dość wyraźny sposób klasyfikuje również cele, jakim mają służyć praktyki pedagogiczne. Służą one mianowicie przyszłym nauczycielom w poznaniu specyfiki organizacji placówek edukacyjnych różnego typu, nabyciu umiejętności odpowiedniego dokumentowania, organizowania i prowadzenia zajęć z podopiecznymi oraz wykształceniu postaw pozwalających na rzetelną obserwację poczynąń wychowanków. Dodatkowym zadaniem praktyk pedagogicznych jest pomoc przyszłym nauczycielom w nabyciu umiejętności analizowania własnych poczynąń zawodowych i ich efektów we wspólnej pracy z dziećmi. Praktyki stwarzają również możliwość omawiania wykonywanych w ich ramach działań z opiekunami praktyk.

Omawiane praktyki, jak i ogół czynności podejmowanych w ramach przygotowywania do wykonywania zawodu, mają na celu wyposażenie przyszłych nauczycieli w niezbędny zasób kompetencji pozwalających na prawidłową realizację procesu edukacyjnego. Zakresy wspomnianych kompetencji ilustruje rysunek 1.

Rysunek 1. Zakres kompetencji nauczycielskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 207, poz. 2110).

Wnioski z rozmów przeprowadzonych z nauczycielami Przedszkola Miejskiego Nr 53 im. Kornela Makuszyńskiego w Sosnowcu:

nauczyciele dostrzegają konieczność modyfikacji aktualnych programów praktyk:

- większość wykazuje zainteresowanie nowatorskimi rozwiązaniami wspomagającymi rozwój zawodowy nauczyciela i uznaje konieczność doskonalenia zawodowego
- przyznają, że hospitacje praktyk przez pracowników uczelni ułatwiłyby kontrolę szkoły wyższej nad odbywaniem praktyk przez studentów
- większość nauczycieli zauważa możliwość pozytywnego wpływu na pracę wychowawczą studentów konsultacji przeprowadzonych przez nich ze specjalistami: logopedą i terapeutą pedagogicznym, pracującymi w przedszkolu

- pedagodzy uznali, że obecnie obowiązujący system kontrolowania i oceny studenta nie jest wystarczający
- dostrzegają konieczność zwiększenia liczby godzin konsultacji, hospitacji nauczyciela-opiekuna z praktykantem oraz godzin przeznaczonych na prowadzenie zajęć przez studenta
- pedagodzy uważają, że szczególny nacisk opiekun praktyk z ramienia szkoły powinien położyć na zapoznanie studenta z najnowszymi metodami nauczania, planowaniem pracy dydaktycznej oraz motywowaniem uczniów do nauki i rozwoju;
- jeśli chodzi o wsparcie nauczycieli-opiekunów przez uczelnie kierujące studentów na praktyki, to nauczyciele widzieliby je w formie doposażenia w materiały dydaktyczne, kontakcie z uczelnianym koordynatorem praktyk oraz możliwości uczestniczenia w kursach i szkoleniach organizowanych przez uczelnie z zastosowania nowatorskich metod nauczania;
- nauczyciele uważają, że studenci najslabiej są przygotowani w sferze wychowawczej, uważają, że w ocenie opisowej studenta powinno kłaść się nacisk na poziom wiedzy teoretycznej, praktycznej oraz umiejętność nawiązywania kontaktu z dzieckiem.

Wnioski z rozmów ze studentami:

Studenti pytani o różne zagadnienia związane z obecnym kształtem praktyk udzielili następujących odpowiedzi:

- tylko nieliczni uważają, że dotychczasowy program praktyk zawiera wystarczającą liczbę godzin konsultacji z nauczycielem-opiekunem;
- studenci wyrażają chęć uczestnictwa w warsztatach pomagających nabyć kompetencji koniecznych do pracy w zawodzie nauczyciela, są zainteresowani wykładami z nowoczesnej dydaktyki, pedagogiki i psychologii
- widzą pozytywny skutek w możliwości konsultowania się ze specjalistami pracującymi w placówce oświatowej, gdzie odbywają praktykę
- uważają, że uczestnictwo w warsztatach z zakresu aktywności muzyczno-ruchowej i treningu myślenia twórczego zwiększyłoby ich kompetencje jako przyszłych nauczycieli

- studenci są zainteresowani poradnikiem *ABC studenta/studentki na praktykach*, który miałby przygotować ich do odbycia praktyk i wprowadzić w zagadnienia związane z oświatą
- są szczególnie zainteresowani zdobyciem umiejętności w zakresie wspierania rozwoju dziecka zdolnego oraz nieprzystosowanego społecznie, nawiązywania kontaktu z innymi ludźmi, indywidualizowania procesu nauczania, dostosowywania wymagań edukacyjnych do potrzeb ucznia, nowoczesnych metod i technik nauczania oraz uczenia się;
- większy udział w życiu placówki oraz pomoc nauczycielowi w działaniach dydaktycznych są przez studentów uważane za najbardziej mobilizujące do większego zaangażowania się w praktyki;
- uważają, że najbardziej znaczącym kryterium oceny ich pracy na praktykach powinno być posiadanie umiejętności komunikacyjnych i umiejętności w zakresie postępowania wychowawczego z uczniami;
- zapoznanie z nowoczesnymi formami i metodami pracy z dzieckiem uważają za najbardziej wartościowe dla podniesienia jakości praktyk.

Powyższe sugestie i wnioski zostały wzięte pod uwagę przy konstruowaniu niniejszego programu pracy ze studentem, tak aby w pełni odpowiadał on na potrzeby studentów oraz nauczycieli, którzy otaczają ich opieką na praktykach.

3. Założenia programu pracy z praktykantem

Innowacyjny program praktyk pedagogicznych zaproponuje praktyczne działania, które zmodyfikują dotychczasowy tryb przeprowadzania praktyk. Program będzie dostosowany do specyfiki wczesnej edukacji w oparciu o założenia:

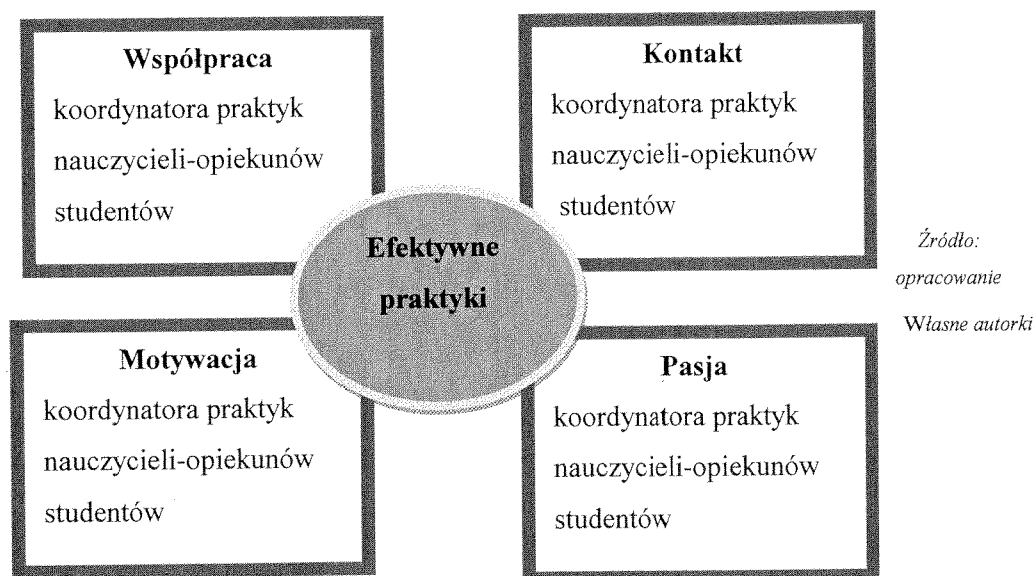
- **konstruktywizmu** jako teorii nauczania – uczenia się; będzie to oznaczało podkreślenie aktywności studenta w procesie zdobywania i rozwijania własnej wiedzy; takie podejście sprawia, że zdobyta wiedza jest trwała, bo uzyskana poprzez własne działanie, a nie przekazana z zewnątrz;
- **diagnozy rozumiejącej**, która pozwoli studentom lepiej rozpoznać motywację własnych zachowań oraz dzieci, z którymi będą pracować na praktykach,

umożliwi to lepszą współpracę w czasie praktyk pomiędzy studentem i opiekunem oraz studentem i uczniami, a także stworzy praktykantom warunki optymalnego rozwoju zawodowego.

Niniejszy program ma także sprzyjać połączeniu czterech elementów wpływających na efektywność praktyk.

Rysunek 2. Warunki efektywnych praktyk pedagogicznych

W praktyce włączenie tych czterech czynników w realizację projektu będzie oznaczało podjęcie działań dodatkowych (warsztatów edukacyjnych, wykładów ekspertów, wyjazdów seminaryjnych), które mają **motywować** do jeszcze większego zaangażowania się w praktyki, rozwijać wiedzę i kompetencje, aby w efekcie przygotować do zawodu nauczycieli profesjonalnych i pełnych **pasji**. Wszystkie zadania czy obowiązki, o jakich będzie mowa niżej, mają być wypełniane w ścisłej **współpracy** osób zaangażowanych – czy to studenta z nauczycielem-opiekunem, studenta z koordynatorem, czy koordynatora z nauczycielem-opiekunem. Program ma też służyć wypracowaniu dobrych praktyk stałego **kontakt**u i współpracy uczelni z placówkami oświatowymi.

Studenci uczestniczący w praktykach będą zapewne mieli różne oczekiwania, doświadczenia, inną otwartość na stawiane przed nimi zadania. Autorka programu chce tę różnorodność zaakceptować i w pewnym stopniu zgodzić się na pogłębianie różnic między studentami (co ma być zrealizowane w praktyce przez indywidualizację przebiegu praktyk dzięki możliwości wyboru zajęć fakultatywnych).

Ważną rolę w programie praktyk będzie odgrywać rozwijanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych studentów (m.in. poprzez próbę diagnozy psychospołecznej

wybranego dziecka, zapoznanie się z obowiązkami nauczyciela-wychowawcy czy współpracę ze specjalistami pracującymi w placówce – w naszym przypadku mowa jest o logopedach i terapeutach pedagogicznych).

Program praktyk będzie kształtował przekonanie o konieczności ustawicznego podnoszenia swoich kompetencji zawodowych, komunikacyjnych, postawy kreatywnej. Będzie zachęcał do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej i zastosowaniem nowoczesnych metod i technik nauczania. Autoewaluacja ma zachęcić studentów do samodzielnego oceniania własnych działań i brania odpowiedzialności za kształtowanie swojej ścieżki rozwoju zawodowego. Program usystematyzuje również dokumentację towarzyszącą praktykom poprzez zaproponowanie wzorów do wykorzystania w trakcie praktyk (w celu dokumentowania ich przebiegu) i po zakończeniu zajęć praktycznych (w celu ich ewaluacji).

Wsparciem dla programu praktyk pedagogicznych realizowanego przez studentów powinien być także szereg **działań dodatkowych** realizowanych w ramach projektu *Praktyka Czyni Mistrza*, które mają na celu jeszcze efektywniejsze przygotowanie studentów oraz ich opiekunów do uczestnictwa w praktykach pedagogicznych.

5. Założenia edukacji przedszkolnej

Program praktyk pedagogicznych powinien przewidywać realizację zadań, które pozwolą studentom przyswoić wiedzę z zakresu tworzenia dzieciom warunków sprzyjających kształtowaniu określonych umiejętności. Z tego względu istotne jest przytoczenie informacji na temat celów, jakim służy wychowanie przedszkolne. Rozpatrywane zagadnienie zostało uwzględnione w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*

Wychowanie przedszkolne zakłada następujące cele:

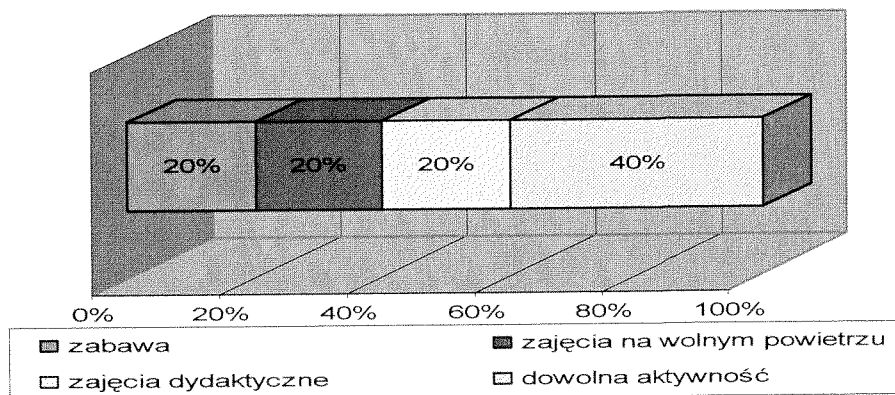
- kształtowanie wśród dzieci postawy patriotycznej oraz poczucia przynależności do takich grup społecznych jak rodzina, rówieśnicy czy naród;
- wspieranie dzieci w rozwijaniu ich uzdolnień i umiejętności intelektualnych niezbędnych w procesie dalszej socjalizacji;
- wspieranie samodzielności aktywności i ciekawości dzieci;
- kształtowanie systemu wartości dzieci w taki sposób, aby rozwinać umiejętność odróżniania dobra od zła;
- rozwijanie sprawności fizycznej oraz troszczenie się o zdrowie dzieci poprzez organizowanie gier i zabaw sportowych;
- kształtowanie umiejętności społecznych, wykorzystywanych w relacjach interpersonalnych;
- wzmacnianie odporności emocjonalnej dzieci, skutkujące rozwojem umiejętności radzenia sobie ze stresem i przezwyciężania sytuacji trudnych bądź nieznanych;
- uświadomienie dzieciom wartości estetycznych, np. poprzez kształtowanie zdolności wyrażania siebie za pośrednictwem muzyki czy form teatralnych;
- zapewnienie warunków umożliwiających dzieciom wspólną i rozwijającą zabawę;
- rozwijanie umiejętności dzieci w zakresie zrozumiałego wyrażania własnych przemyśleń;
- wspieranie rozwoju wiedzy dzieci odnoszącej się do świata technicznego, przyrodniczego i społecznego.

Rozpatrywana podstawa programowa nie tylko określa przytoczone powyżej cele wychowania przedszkolnego, ale także wskazuje obszary, które należy rozwijać u dzieci, aby cele te osiągnąć:

- kompetencje społeczne, odnoszące się do funkcjonowania dziecka w kontaktach z rówieśnikami oraz osobami dorosłymi;
- nawyki higieniczne i samoobsługowe, odnoszące się do kształtowania nawyków utrzymywania porządku;
- kompetencje werbalne, odnoszące się m.in. do umiejętności poprawnego formułowania wypowiedzi ustnych;
- kompetencje intelektualne – odnoszące się m.in. do rozumienia siebie i otoczenia;
- zdrowie i sprawność fizyczną;
- troskę o bezpieczeństwo (własne i innych);
- kompetencje kulturowe, poprzez kontakt ze sztuką (m.in. poprzez odgrywanie ról, pełnienie funkcji widza, tańczenie, śpiewanie, uczestnictwo w aktywnościach plastycznych);
- kompetencje umysłowe, rozwijane np. za pomocą zabaw konstrukcyjnych;
- wiedzę z zakresu specyfiki zjawisk atmosferycznych oraz unikania zagrożeń;
- poszanowanie dla zwierząt i roślin;
- kompetencje z zakresu pisanie i czytania;
- kompetencje patriotyczne, obywatelskie i rodzinne.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego sugeruje także proporcje dotyczące zagospodarowania czasu, jaki dzieci spędzają w przedszkolu. Wspomniane proporcje ilustruje poniższy rysunek.

Rysunek 3. Tygodniowe zagospodarowanie czasu w trakcie wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 grudnia 2008 r., *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego* (Dziennik Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Na podstawie zamieszczonych danych należy zauważyć, że 20% tygodniowego czasu spędzanego w przedszkolu należy przeznaczyć na swobodną zabawę dzieci, z uwzględnieniem minimalnego wpływu opiekuna/nauczyciela. Taki sam czas należy zagospodarować tak, aby dzieci angażować w aktywności podejmowane na wolnym powietrzu, np. prace ogrodnicze, zabawy na boisku. Kolejne 20% czasu powinny obejmować zajęcia dydaktyczne, uwzględniające wytyczne zawarte w podstawie programowej. Pozostały czas, czyli około 40% tygodniowego czasu spędzanego w przedszkolu, nauczyciel powinien zagospodarować w dowolnie wybrany przez siebie sposób. W tym okresie należy jednak uwzględnić m.in. czynności organizacyjne, opiekuńcze czy samoobsługowe.

Studenci odbywający praktyki w placówkach oświatowych powinni szczegółowo zapoznać się z podstawą programową zarówno przedszkoli, aby wyraźniej uświadomić sobie zakres kształcenia obowiązujący na tym etapie edukacji i odpowiednio projektować własne działania dydaktyczno-wychowawcze.

6. Cele praktyk pedagogicznych

Rzetelnie odbyte praktyki mogą być cennym źródłem doświadczenia, wiedzy i zaowocować mniej stresującym wejściem młodego nauczyciela w szkolne realia, po zdobyciu przez niego faktycznego już zatrudnienia. Warto więc stale podnosić poziom praktyk pedagogicznych i dbać o to, by nie były czasem mało efektywnym. Dobrze zorganizowane praktyki stawiają studenta wobec jak najszerszego wachlarza sytuacji dydaktycznych i problemów edukacyjnych.

Celem głównym praktyk jest więc przygotowanie studentów do pracy nauczyciela, w tym konkretnym przypadku w przedszkolu.

Cel główny może być zrealizowany dzięki następującym **celom szczegółowym**:

- zapoznanie studentów z działalnością przedszkola jako instytucji dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, odgrywającej rolę społeczno-kulturalną w środowisku lokalnym;
- zapoznanie studentów z dokumentacją zapewniającą prawidłowe funkcjonowanie i organizację pracy przedszkola (w tym m.in. z: podstawą programową, statutem, programem nauczania, planami pracy, dziennikami zajęć, programem wychowawczym, dziennikami nauczania indywidualnego, kartami ewaluacyjnymi treści programowych, arkuszami obserwacji, miesięcznymi planami pracy w przedszkolu);
- poznanie przez studenta pracy logopedy i terapeuty pedagogicznego przedszkola;
- rozwinięcie umiejętności zastosowania posiadanej wiedzy teoretycznej w praktyce;
- poznanie pracy różnych jednostek funkcjonujących w przedszkolu (biblioteki, kółek zainteresowań, zajęć dodatkowych);
- zdobycie przez studentów umiejętności obserwowania i analizy zajęć nauczyciela oraz włączanie się we wszystkie jego obowiązki;
- zdobycie umiejętności planowania zajęć własnych, a następnie ich realizacji, analizy i oceny oraz dokumentowania;
- poznanie ścieżki awansu zawodowego nauczyciela;
- poznanie możliwości doskonalenia zawodowego;

- przygotowanie do pracy wychowawcy;
- kształtowanie prawidłowych postaw pedagogicznych;
- przygotowanie do współpracy z rodzicami dzieci;
- nabycie umiejętności indywidualizacji procesu dydaktycznego;
- poznanie sposobów wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w nauczaniu i uczeniu się;
- rozwinięcie własnych zainteresowań;
- przyjrzenie się sposobom radzenia sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym w zawodzie nauczyciela;
- pobudzenie studentów do refleksyjnego przyjrzenia się osobistej wizji bycia nauczycielem, możliwości projektowania własnego rozwoju zawodowego.

Powyższe cele wyznaczają działania, do których zobligowany będzie praktykant, dyrektor placówki, nauczyciel-opiekun oraz koordynator praktyk. Zostaną one omówione w kolejnych rozdziałach niniejszego dokumentu.

7. Szczegółowy harmonogram praktyk

Studenci biorący udział w omawianym programie będą odbywać praktyki w dwóch typach placówek odpowiadających ich specjalizacji – z czego w naszym **przedszkolu 90 godz.**

Program praktyk pedagogicznych realizowany w Przedszkolu Miejskim Nr 53 w Sosnowcu zakłada z jednej strony pewne ramy, wyznaczone przez harmonogram praktyk, z drugiej dąży do **indywidualizacji**. Wyrazem takiego dążenia jest podział na **obowiązki obligatoryjne**, które każdy praktykant musi wykonać w trakcie pobytu w placówce, oraz **obowiązki fakultatywne**, dające studentom możliwość wyboru aktywności, w które się zaangażują. Dzięki temu praktykanci sami będą mogli wpływać na to, jaką wiedzę zdobędą i jakie kompetencje rozwiną. Celem takiego działania jest też pobudzenie młodych ludzi do odpowiedzialności za kształtowanie swojej ścieżki rozwoju już na etapie przygotowywania się do pracy w przedszkolu.

W czas pracy studenta na praktykach wlicza się nie tylko godziny zajęć hospitowanych czy samodzielnie prowadzonych, ale także indywidualne konsultacje z opiekunem oraz zajęcia, które student sam wybierze. Szczegółowy harmonogram przedstawia poniższa tabela:

Szczegółowy harmonogram praktyk dla studentów / studia zawodowe I stopnia - licencjat/

Miejsce praktyk	Ogólny wymiar godzin	Tygodniowy rozkład godzin
przedszkole	90 godz. / tj: 18 dni po 5 godz. dziennie/	<ul style="list-style-type: none"> • 35 godz. hospitacji • 35 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 15 godz. indywidualnych konsultacji z opiekunem • 5 godz. przeznaczone na obowiązki fakultatywne

Szczegółowy harmonogram praktyk dla studentów / studia magisterskie uzupełniająca II stopnia/

Miejsce praktyk	Ogólny wymiar godzin	Tygodniowy rozkład godzin
przedszkole	45 godz. / tj: 9 dni po 5 godz. dziennie/	<ul style="list-style-type: none"> • 20 godz. hospitacji • 20 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 2 godz. indywidualnych konsultacji z opiekunem • 3 godz. przeznaczone na obowiązki fakultatywne

Dokładny opis zajęć fakultatywnych studenta na praktykach znajduje się w dalszej części niniejszego dokumentu. Obowiązki te będzie samodzielnie wybierał student i po akceptacji nauczyciela-opiekuna realizował je w trakcie pobytu w placówce oświatowej. Ma to zachęcić praktykantów do poszukiwania zajęć, które szczególnie ich interesują, czy też takich, których wykonanie zaradzi zaobserwowanym brakom, niedociągnięciom (np. w wiedzy lub kompetencjach).

8. Zadania podmiotów zaangażowanych w przebieg praktyk pedagogicznych

8.1. Zadania uczelni i koordynatora praktyk

Na uczelni spoczywa ciężar zorganizowania praktyk pedagogicznych, dlatego rekomenduje się opracowanie **Instrukcji praktyk** (dla studenta i placówki oświatowej, w której odbywają się praktyki), uwzględniającej następujące elementy:

- czas trwania praktyk;
- cele;

- obowiązki wszystkich stron zaangażowanych (dyrektora placówki, nauczycieli-opiekunów, praktykantów);
- plan praktyk;
- wymagana dokumentacja.

Dokumentem, z którym student udaje się do placówki oświatowej, jest **skierowanie na praktyki**, które po zaakceptowaniu przez dyrektora przedszkola owocuje podpisaniem **umowy** między uczelnią a nauczycielem-opiekunem. Z ramienia uczelni zostaje wyznaczony **koordynator praktyk**, który jest odpowiedzialny za przedstawienie studentom listy placówek, do których mogą udać się na praktyki. Uczelnia wyższa rekomenduje studentom przedszkola jako miejsce realizacji praktyk /z którymi współpracuje w ramach projektu/.

W trakcie praktyk uczelnia wspiera studentów poprzez hospitacje koordynatora praktyk, który jest zobligowany do odbycia minimum 5 godz. hospitacji. Koordynator będzie monitorował przebieg praktyk, ich zgodność z nowym programem praktyk pedagogicznych, oceniał pracę studenta i nauczyciela-opiekuna. Na zakończenie praktyk zbierze całą dokumentację ze strony studenta oraz nauczyciela-opiekuna i wystawi ocenę praktykantowi.

Głównym zadaniem uczelni jest merytoryczne przygotowanie studentów do realizowanych na praktykach w przedszkolu zadań, a w rezultacie – ułatwienie im startu zawodowego po podjęciu faktycznego zatrudnienia.

Dobre praktyki współpracy uczelni z nauczycielami-opiekunami / placówkami, w których będą odbywać się praktyki, mają polegać na poinformowaniu ich o oczekiwaniach uczelni względem celów, które mają być osiągnięte dzięki praktykom (zawarte one będą w *Instrukcji praktyk*) i z drugiej strony – umożliwieniu nauczycielom wypowiedzenia się na temat problemów, jakich oni sami doświadczają w związku z praktykami. Dlatego zasadne jest zorganizowanie wspólnego spotkania koordynatora praktyk oraz dyrektorów placówek wraz z nauczycielami-opiekunami przed rozpoczęciem praktyk.

Kontakt uczelni z placówkami oświatowymi powinien być stale podtrzymywany, gdyż tylko owocna współpraca może podnieść jakość praktyk pedagogicznych i przełożyć się na lepsze przygotowanie młodych ludzi do zawodu nauczyciela. Współpraca taka może przybrać formę np. organizowanych konferencji, na które zapraszani będą nauczyciele.

Po zakończeniu praktyk rekomenduje się zorganizowanie ponownego **spotkania podsumowującego** w celu wymiany opinii i doświadczeń, aby jeszcze lepiej przygotowywać

studentów do pracy w szkole. Zebrane w ten sposób doświadczenia mogą służyć także ulepszaniu i zwiększaniu efektywności kolejnych edycji programu praktyk pedagogicznych.

Uczelnia może stworzyć bazę danych nauczycieli – opiekunów praktyk i poświadczać ich pracę odpowiednimi certyfikatami, co może być przydatne do ich awansu zawodowego, oraz każdorazowo wystawiać **pisemne podziękowanie** za objęcie opieką studenta przebywającego w przedszkolu na praktykach.

8.2. Zadania placówki (dyrektora i opiekuna praktyk), w której odbywają się praktyki

Nad prawidłową realizacją praktyk będzie czuwał dyrektor/wicedyrektor przedszkola. Po zakończeniu każdego bloku praktyk dyrektor zatwierdza dziennik praktyk studenta i opinię o pobycie studenta w placówce (przygotowywaną przez nauczyciela-opiekuna), która przekazywana jest koordynatorowi praktyk. Dyrektor umożliwia nauczycielowi-opiekunowi wykonywanie dodatkowych zajęć związanych z opieką nad praktykantem.

Rola nauczyciela, który otacza opieką i nadzorem studenta-praktykanta, jest niezwykle ważna, jednak prawo oświatowe nie opisuje w szczególności, jak ta funkcja powinna być pełniona.

Opiekunami praktyk z ramienia szkoły powinni być pedagodzy, którzy posiadają stopień co najmniej nauczyciela mianowanego. Opiekun ułatwia praktykantowi zapoznanie się z wszelką dokumentacją obowiązującą w przedszkolu oraz nawiązywanie kontaktów z innymi pracownikami placówki. Jego rolą jest także przedstawienie studenta dzieciom i pomoc we wzajemnym zaakceptowaniu się i życzliwym przyjęciu.

Nauczyciele-opiekunowie uczestniczący w niniejszym projekcie będą przygotowani do jeszcze lepszego pełnienia swej funkcji dzięki cyklowi warsztatów edukacyjnych. Ich idea jest wypracowanie u nauczycieli **postawy refleksyjnej**, czyli takiej, która uruchamia tzw. mechanizm życzliwego koła. Jest to taka relacja między opiekunami a studentami, w której zachowania obu stron są czytelne, pozytywne i pozwalają na odniesienie korzyści ze wzajemnych relacji zarówno studentowi, jak i jego opiekunowi. Jest to możliwe dzięki akceptacji mocnych i słabych stron praktykantów i poszanowaniu ich indywidualności, co z kolei przekłada się na akceptację przez studentów nauczyciela w roli opiekuna praktyk. Taka sytuacja kreuje bezpieczne środowisko wspólnej pracy, sprzyjającej rozwiązywaniu problemów czy konfliktów. Jednocześnie zapewnia pełną efektywność na płaszczyźnie

edukacyjnej, indywidualnej (rozwój osobisty pedagoga i praktykanta), grupowej (dzięki powstaniu efektywnie działającego zespołu w dobrym klimacie).

Na początku praktyk nauczyciel jest dla studenta wzorem – praktykant obserwuje jego działania, przygotowując się do prowadzenia zajęć samodzielnych. Opiekun stopniowo wprowadza praktykanta we wszelkie obowiązki związane z pracą w przedszkolu/szkole.

Nauczyciel-opiekun ustala z praktykantem tematy zajęć/lekcji, dba o to, aby przeprowadzone były one z użyciem różnorodnych metod, technologii informacyjno-komunikacyjnej, akceptuje konspekty zajęć studenta (umieszczając na nich swój podpis). Ułatwia praktykantowi korzystanie z wszelkich pomocy dydaktycznych znajdujących się w placówce oświatowej.

Zgodnie z założeniami konstrukttywizmu praktyki pedagogiczne odbywają się na zasadzie współpracy nauczyciela-opiekuna z praktykantem. Wyraża się to w możliwości konstruowania własnej ścieżki zajęć fakultatywnych, które praktykant ustala wraz z opiekunem. Nauczyciel zachęca studenta do stawiania pytań, stale dostarcza mu informacji na temat zauważonych dobrych stron jego pracy oraz tych, nad którymi trzeba pracować.

Opiekun odbędzie 15 godzin indywidualnych zajęć ze studentem, które będą przeznaczone na szczegółowe omówienie zagadnień merytorycznych i metod pracy studenta, rozwiązanie problemów pojawiających się w trakcie prowadzonych lekcji.

Nauczyciel-opiekun jest zobowiązany w trakcie praktyk do obserwowania rozwoju studenta, który dokumentuje w *Arkuszu obserwacji* przedkładanym następnie koordynatorowi praktyk. Na zakończenie praktyk rozmawia ze studentem o jego mocnych stronach, które zauważył, i wskazuje możliwości rozwinięcia obszarów słabszych. Nauczyciel przygotowuje ocenę opisową praktyk (którą przedkłada koordynatorowi) oraz proponuje notę zaliczającą.

Przed rozpoczęciem praktyk bierze udział we wspólnym spotkaniu z koordynatorem, a po ich zakończeniu – w spotkaniu podsumowującym. Wymienia się refleksjami i spostrzeżeniami z obserwacji pracy praktykanta podczas hospitacji koordynatora w przedszkolu/szkole.

8.3. Zadania studenta-praktykanta

Z celu głównego praktyk pedagogicznych oraz celów szczegółowych wynikają następujące **działania obowiązkowe praktykanta**:

- hospitowanie zajęć nauczyciela – opiekuna praktyk (bądź innego nauczyciela), a następnie ich omówienie i szczegółowa analiza; planowana liczba godzin zajęć obserwowanych to minimum 35 w przedszkolu
- zaplanowanie, realizacja, omówienie zajęć własnych w liczbie minimum 35 godzin w przedszkolu; ważne jest zastosowanie nowoczesnych metod nauczania oraz wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej w trakcie zajęć;
- indywidualizowanie procesu nauczania pod kątem uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- włączanie się (w charakterze obserwatora lub asystenta) we wszystkie obowiązki nauczyciela – nie tylko dydaktyczne, ale także opiekuńcze i wychowawcze (współpracę z rodzicami, uroczystości i imprezy przedszkolne, bibliotekę)
- rozwiązywanie trudności wychowawczych;
- diagnozowanie potrzeb grupy i stymulowanie jej integracji;
- motywowanie dzieci do nauki poprzez zabawę, aktywizowanie, wykształcanie postawy otwartości, akceptacji, tolerancji;
- dokumentowanie przebiegu praktyk (stworzenie portfolio praktykanta):
  - arkusze obserwacji zajęć hospitowanych,
  - konspekty zajęć samodzielnie przeprowadzonych,
  - dzienniczek praktyk,
  - dziennik doświadczeń.

Nowa podstawa programowa podkreśla konieczność posiadania przez nauczycieli umiejętności diagnostycznych, dlatego studenci przebywający na praktykach będą mieli za zadanie dokonanie próby **diagnozy psychospołecznej** wybranego dziecka. Powinna ona być poprzedzona wnikliwą obserwacją, rozmowami z dzieckiem, jego rodzicami, psychologiem i pedagogiem szkolnym, nauczycielem.

Studium przypadku wybranego dziecka może przyjąć poniższą formę:

1. Dane dziecka (imię i nazwisko, wiek, grupa, przedszkole)	
2. Stan zdrowia dziecka	
3. Sposób zachowania się dziecka podczas zajęć (aktywność, motywacja,)	

4. Zainteresowania, pasje, sposób spędzania wolnego czasu	
5. Zaobserwowane postępy w rozwoju	
6. Wnioski z analizy wytworów dziecka (np. plac plastycznych)	
7. Umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, pozycja w grupie	
8. Spostrzeżenia nauczyciela na temat dziecka	
9. Spostrzeżenia rodziców/opiekunów na temat dziecka	
10. Spostrzeżenia specjalistów na temat efektów pracy z dzieckiem	
11. Spostrzeżenia wynikające z własnego kontaktu z dzieckiem	
12. Zaobserwowane trudności, kłopoty dziecka	
13. Sugerowany kierunek pracy z dzieckiem (np. uczestnictwo w zajęciach wyrównawczych, kompensacyjnych, propozycje indywidualnej pracy w domu)	

Dodatkowo student może podjąć **działania fakultatywne**, indywidualnie kierując swoim pobytem na praktykach oraz gromadzonymi w tym czasie doświadczeniami i doskonalonymi umiejętnościami. Mogą w nie wchodzić aktywności studenta spośród poniżej zaproponowanych:

- obserwowanie rad pedagogicznych (jeśli dyrektor placówki wyrazi na to zgodę);
- wizyty w placówkach współpracujących ze szkołą (np. poradni psychologiczno-pedagogicznej) czy w domach dzieci (np. podczas nauczania indywidualnego);
- opracowanie pisemnej analizy współpracy przedszkola z poradnią psychologiczno-pedagogiczną;
- uczestnictwo w zebraniach z rodzicami, zebraniach Rady Rodziców;
- udział w zajęciach kółek zainteresowań oraz zajęć dodatkowych;
- udział w konferencjach metodycznych;
- organizowanie konkursów dla dzieci;

- organizowanie uroczystości i imprez przedszkolnych (np. urodziny dzieci, mikołajki, andrzejki, wigilia klasowa, bal karnawałowy, Kolorowe dni – zgodnie z kalendarium imprez);
- pomoc w organizowaniu wycieczek, wyjść do kina/teatru/muzeum;
- przeprowadzanie akcji społecznych (np. zbiórka karmy dla schroniska dla zwierząt);
- przygotowywanie wystaw tematycznych;
- organizacja zawodów sportowych;
- angażowanie się w redakcję gazetki dla rodziców itp.

Ponadto student może samodzielnie wyjść z propozycją zagospodarowania godzin fakultatywnych, układając harmonogram aktywności według własnych potrzeb i obszarów zainteresowań. Do takiego działania zachęca się zwłaszcza studentów, którzy odbywają drugi lub trzeci blok praktyk. Mają już oni rozeznanie co do własnego funkcjonowania w miejscu praktyk i wiedzę o tym, jakie kompetencje własne chcieliby wzmocnić/rozwinąć. Ważne jednak jest, aby aktywności zaproponowane przez studenta możliwe były do realizacji w danej placówce oświatowej, pod kontrolą i za zgodą opiekuna praktyk.

Po odbyciu praktyk **student powinien umieć** przeanalizować własny start zawodowy i zaplanować samodzielną drogę rozwoju. Te informacje wraz z refleksjami z pobytu w przedszkolu/szkole student zapisze w dzienniczku doświadczeń. Jest to ważny element programu praktyk pedagogicznych, realizujący podejście konstruktywistyczne do procesu nauczania-uczenia się oraz diagnozy rozumiejącej. W procesie ewaluacji student wypełnia także *Ankiętę autoewaluacyjną* – jedyny dokument, który nie jest przekazywany koordynatorowi. Ma ona służyć własnej ocenie praktyk przez studenta oraz pomóc mu w podjęciu ostatecznej decyzji co do wyboru zawodu nauczyciela.

9. Ewaluacja praktyk pedagogicznych

Ewaluację rozumie się jako „ocenianie tego, czy osiągnęliśmy postawione sobie cele”. Proces kształcenia zawsze wiąże się z zaplanowanymi celami, założonymi do osiągnięcia efektami, które poddawane są potem ocenie co do stopnia ich realizacji. Ewaluacja praktyk pedagogicznych w niniejszym programie zakłada poddanie ocenie nie tylko zakresu realizacji przez studenta celów wskazanych dla jego pracy w przedszkolach

i szkołach, ale także całej jego sytuacji edukacyjnej. Jej zadaniem jest dostarczanie informacji zwrotnej pozwalającej na doskonalenie przebiegu praktyk oraz podnoszenie jakości uzyskiwanych efektów kształcenia przyszłych nauczycieli.

Ewaluacja może mieć miejsce po zakończeniu jakiegoś działania – jest to tzw. **ewaluacja reaktywna**. Zdobyte dzięki niej informacje nie służą poprawie, lecz wyjaśnieniu, dlaczego osiągnięto właśnie takie rezultaty. Druga odmiana ewaluacji – **proaktywna** jest bieżącą analizą przeprowadzanych działań, co może przynieść bardziej konstruktywne efekty, gdyż daje możliwość wprowadzania korekt zaraz po stwierdzeniu niekorzystnych sytuacji. Niniejszy program zakłada połączenie tych modeli oceny, tak aby wykorzystać zalety ich obu.

Ewaluacja może wzbudzać lęk, jeśli nie jest przeprowadzana na bieżąco, gdyż łączy się z poczuciem dużej niewiadomej u tych osób, które będą poddawane ocenie. Kolejnym aspektem, który może wzbudzać niechęć, jest sytuacja, w której osoby poddawane ewaluacji traktują ją bardzo osobiście i odnoszą ją do siebie (a nie np. do prowadzonego przez siebie procesu dydaktycznego). Ogólna postawa negatywna prezentowana wobec świata może sprawić, że ewaluację odbiera się jako próbę wyłapywania błędów i szukania winnych jakichś niekorzystnych sytuacji. Brak wiedzy o zasadach, stosowanych kryteriach itd. może wywoływać całkiem naturalny lęk przed nieznanym i poczucie zagrożenia. Aby tych sytuacji uniknąć, rzetelna procedura ewaluacji wymaga określenia tego, kiedy i kto jej dokonuje, jakich obszarów dotyczy, jakie są kryteria analizy, jak przebiega cały jej proces (czy jest to np. analiza dokumentów, stosowanie specjalnych ankiet, arkuszy), jak ujawniane będą jej wyniki i w jakim celu.

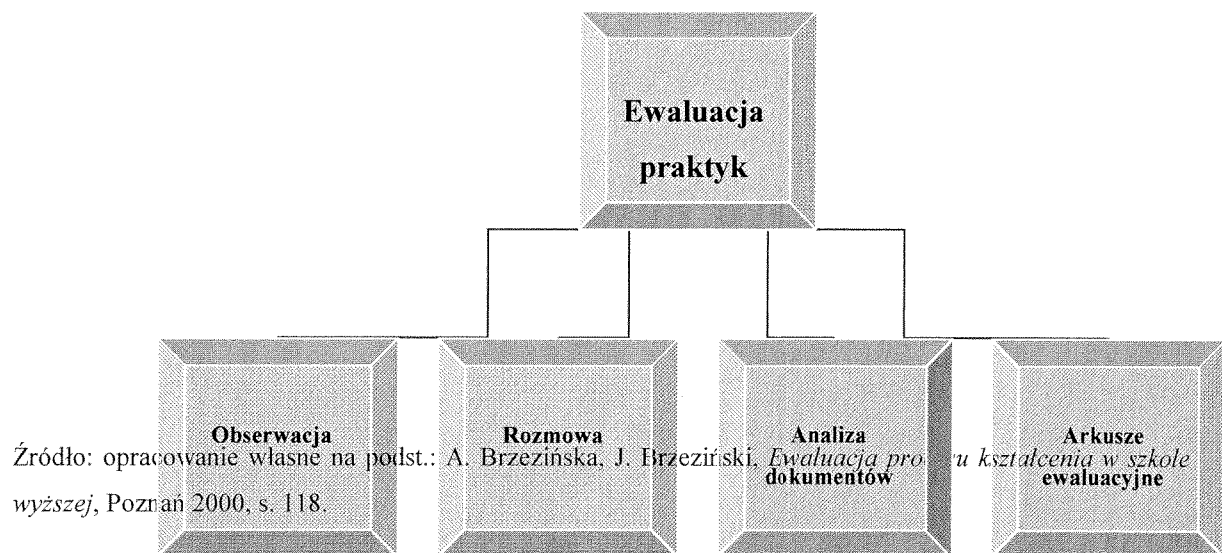
Ewaluacja proponowana w niniejszym programie ma pełnić trzy poniższe funkcje, zastępujące funkcję czysto administracyjną (dominującą zwykle w programach praktyk):

- **formatywną** – służącą wprowadzaniu zmian na lepsze; opiekun, obserwując zajęcia prowadzone przez studenta, na bieżąco i systematycznie dostarcza informacji zwrotnej o popełnianych przez niego błędach; musi jednak pamiętać, aby unikać zarzutów czy pouczania, lecz w postawie otwartości słuchać aktywnie, zadawać pytania i najlepiej wspólnie wypracowywać sposoby doskonalenia warsztatu zawodowego praktykanta;
- **konkluzywną** – czyli skupiającą się na efektach działań; ta funkcja ewaluacji będzie spełniona dzięki dokumentom monitorującym bieżący przebieg praktyk oraz podsumowującym je; dokumenty sporządzone będą przez koordynatora

praktyk, nauczyciela-opiekuna i studenta, dzięki czemu będzie można uzyskać całościowe spojrzenie na przebieg praktyk;

- **psychologiczną** – czyli służącą zdobyciu samowiedzy przez studenta odnośnie jego kompetencji, słabych, mocnych stron, jego roli w życiu placówki oświatowej, wizji siebie jako przyszłego dydaktyka i wychowawcy; spełnieniu tej funkcji będą pomagać wszelkie dokumenty autoewaluacyjne studenta-praktykanta.

Rysunek 4. Źródła danych w procesie ewaluacji

Powyższy rysunek ukazuje sposób zdobywania informacji wykorzystywanych w procesie ewaluacji praktyk. Pierwszym krokiem będzie obserwacja zajęć studenta przez nauczyciela – opiekuna praktyk, a także przez koordynatora z ramienia uczelni, który także będzie odbywał hospitage w placówce edukacyjnej. Efektem obserwacji będzie rozmowa na temat zaobserwowanych mocnych i słabych stron studenta i jego sposobu prowadzenia zajęć, a także całokształtu działań podjętych na praktykach. Całościowe omówienie praktyk odbędzie się na spotkaniu podsumowującym po ich zakończeniu, kiedy swoimi wrażeniami i wnioskami będą mogli podzielić się zarówno studenci, nauczyciele, jak i koordynator praktyk oraz dyrektorzy placówek edukacyjnych. Zaleca się także, aby przygotowując opinię praktykantowi i proponując ocenę jego praktyk, nauczyciel-opiekun przeprowadził wywiad z innymi osobami, które miały kontakt ze studentem (m.in. innymi nauczycielami, osobami pracującymi w bibliotece, świetlicy, psychologiem, pedagogiem). W procesie ewaluacji praktyk zakłada się także analizę dokumentów składających się na **portfolio praktykanta** oraz dokumentację ewaluacyjną (w jej skład wchodzi ocena opisowa pracy studenta

sporządzona przez nauczyciela-opiekuna, ocena pracy koordynatora praktyk, ocena nauczyciela-opiekuna).

Ewaluacja praktyk dotyczy głównie pracy studenta, ale ocenie podlegają również działania nauczyciela-opiekuna i koordynatora z ramienia uczelni. Przykładowe arkusze ewaluacyjne, które wypełnia student, zaprezentowano poniżej:

Ocena pracy koordynatora praktyk

Obszar oceny	Odpowiedź studenta
Dostępność informacji o programie praktyk	
Informacja o wymaganiach i warunkach zaliczenia	
Przepływ informacji	
Dostępność koordynatora podczas konsultacji na platformie e-learningowej	
Pomoc ze strony koordynatora	
Inne uwagi	
Data i podpis studenta	

Ocena pracy nauczyciela – opiekuna praktyk

Obszar oceny	Odpowiedź studenta
Przygotowanie nauczyciela do roli opiekuna na praktykach	
Jasne i czytelne formułowanie oczekiwań	
Zachęcanie do wyrażania opinii, zadawania pytań	
Budzenie ciekawości, zainteresowania, zaangażowania	
Pomaganie w sytuacjach trudnych	
Udzielanie wyjaśnień, dodatkowych informacji	
Postawa otwartości, życzliwości	
Dodatkowe uwagi	
Data i podpis studenta	

9.1. Autoewaluacja studenta

Autoewaluacja pracy i osiągnięć studenta zajmuje ważne miejsce w procesie praktyk pedagogicznych. Buduje ona samoświadomość oraz uczy postawy odpowiedzialności, dojrzałego spojrzenia na siebie i swoje działania. Autoewaluacja ma pomóc studentowi w samodzielnym określeniu, czy faktycznie widzi swoją przyszłość zawodową w roli nauczyciela przedszkolnego/szkolnego, co powinno wynikać z jakości kontaktu, który udało mu się nawiązać z dziećmi/uczniami, oraz efektywności własnych działań dydaktyczno-wychowawczych. Ma też skłonić praktykanta do samodzielnej odpowiedzi na pytanie, co było dobre w jego pobycie w przedszkolu/szkole, a nad czym warto jeszcze popracować i co udoskonalić.

Autoewaluacja studenta wymaga:

- analizy własnych działań,
- umiejętności stosowania kryteriów oceny,
- refleksyjnego podejścia do własnej osoby i samopoznania,
- formułowania oceny co do przebiegu własnych działań w kontekście założonego modelu.

Dokonując autoewaluacji student powinien przyjrzeć się korelacji między zakładanymi celami praktyk pedagogicznych, zadaniami przedszkola/szkoły a ich stopniem realizacji poprzez działania własne. Powinien także odpowiedzieć sobie na pytanie, co było dla niego ważne na praktykach, jaką wiedzę/umiejętności/kompetencje zdobył i jak może je wykorzystać w przyszłości.

Procesowi autoewaluacji ma służyć **ankieta autoewaluacyjna**, którą student samodzielnie wypełnia na zakończenie praktyk. Jest to jedyny dokument, który pozostaje w jego posiadaniu i nie będzie udostępniany ani nauczycielowi-opiekunowi, ani koordynatorowi praktyk. Warto zachęcić praktykantów, aby na wszystkie pytania odpowiedzieli szczerze – tylko taka postawa może posłużyć progresowi w przyszłości.

Ankieta autoewaluacyjna może mieć postać jak poniżej:

Pytanie	Odpowiedź praktykanta
Co powoduje, że odczuwasz pozytywne emocje w trakcie prowadzenia zajęć?	
Co powoduje, że odczuwasz negatywne emocje w trakcie prowadzenia zajęć?	
Oceń swój warsztat pracy	
Jak oceniasz swoje przygotowanie do zajęć?	
Jak oceniasz kontakt, który nawiązałeś z uczniami?	
Jak poradziłeś sobie z problemami wychowawczymi?	
Co sprawiło ci największe trudności w pracy dydaktycznej i wychowawczej i jak je rozwiązałeś?	
Co jest dla ciebie najbardziej interesujące w pracy nauczyciela?	
Jakie cechy własne uważasz za predestynujące cię do zawodu nauczyciela?	
Jak oceniasz stopień przygotowania do zawodu nauczyciela dzięki odbytym praktykom?	
Co chciałbyś w przyszłości poprawić/zmienić?	
Jakie masz zamierzenia na przyszłość w związku	

z zawodem nauczyciela?	
W jakiego typu placówce oświatowej chciałbyś/ chciałabyś pracować w przyszłości?	

Co zrobić, jeśli samoocena studenta będzie negatywna? Może to być sygnał do ponownego przemyślenia, czy na pewno zawód nauczyciela jest obszarem, w jakim student powinien realizować swoją karierę. Ewentualnie należy zastanowić się, jakie działania mogą przyczynić się do wzrostu jego wiedzy i umiejętności, które zaowocują lepszym odnalezieniem się w przestrzeni przedszkola czy szkoły. Można zastanowić się nad wzbogaceniem własnego warsztatu pracy, uczestnictwem w zajęciach dotyczących najnowszych metod nauczania, zapoznaniem się z literaturą fachową, czasopismami poświęconymi zagadnieniom związanym z pedagogiką. Być może pomocna okaże się także ścisła współpraca z różnymi pracownikami przedszkola/szkoły. Ważne jest, aby student wykształcił w sobie postawę aktywną wobec zdiagnozowanej sytuacji problemowej i odpowiedzialnie kształtował swoją ścieżkę edukacyjną, a w przyszłości – zawodową, do czego zachęcają autorzy niniejszego programu praktyk.

9.2. Zaliczenie praktyk

Warunkiem niezbędnym do zaliczenia praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych wskazanych przez uczelnię wyższą jest zrealizowanie ich założonego wymiaru godzinowego.

Ze względu na obciążenie praktykanta dokumentacją autoewaluacyjną może ulec zmniejszeniu ilość wymaganych dokumentów poświadczających przebieg praktyk:

- praktykant, aby uzyskać zaliczenie praktyk, zobowiązany jest przygotować konspekty do 50% przeprowadzonych przez siebie zajęć; każdy konspekt musi być opatrzony podpisem nauczyciela-opiekuna, co oznacza jego akceptację; pozostałe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze student może przeprowadzić w oparciu o samodzielne plany, chyba że opiekun praktyk zadecyduje inaczej (uzasadnieniem dla konieczności przygotowania konspektów wszystkich zajęć jest poczyniona przez nauczyciela obserwacja o nieumiejętności przygotowywania konspektów bądź też widoczny negatywny wpływ braku konspektu na jakość przeprowadzanych zajęć);

- student nie jest zobligowany do dokumentowania każdego hospitowanego zajęcia, a jedynie do wypełniania arkusza obserwacji.

9.3. Ocena praktyk

Niniejszy program pracy ze studentem praktyk proponuje określone kryteria oceny, aby cały proces oceniania praktyk był jasny zarówno dla studenta, jak i nauczyciela-opiekuna.

Zakłada się, że ocenianie praktykanta spełni następujące funkcje:

- **informacyjną** – dotyczącą konieczności określenia stopnia realizacji zadań przez praktykanta;
- **stymulującą** – kształtującą stosunek emocjonalny do wykonywanych zadań, jej celem jest wywołanie pozytywnych zmian w przyszłości;
- **korektywną** – ujawniającą niedociągnięcia i braki.

Kryteria oceny	Sposoby realizacji kryteriów
kompetencje społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • praca z grupą (budowanie relacji z dziećmi/uczniami, organizowanie i kierowanie pracą) • umiejętność budowania własnego autorytetu • dostosowywanie języka do poziomu percepcji uczniów • empatia i elastyczne reagowanie na zachowania dzieci • umiejętność reagowania na sytuacje problemowe, konfliktowe
kompetencje merytoryczne	<ul style="list-style-type: none"> • znajomość psychofizycznych uwarunkowań dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym • znajomość zagadnień związanych z psychospołecznym funkcjonowaniem dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym • znajomość narzędzi służących diagnozie pedagogicznej oraz wiedzy o zasadach i celach terapii pedagogicznej
kompetencje dydaktyczne	<ul style="list-style-type: none"> • integrowanie treści nauczania w celu budowania całościowej wiedzy o świecie u dzieci • prawidłowe zastosowanie metod, technik i środków dydaktycznych i dostosowywanie ich do różnych możliwości percepcyjnych i intelektualnych uczniów • umiejętność projektowania modułów zintegrowanego nauczania i ich

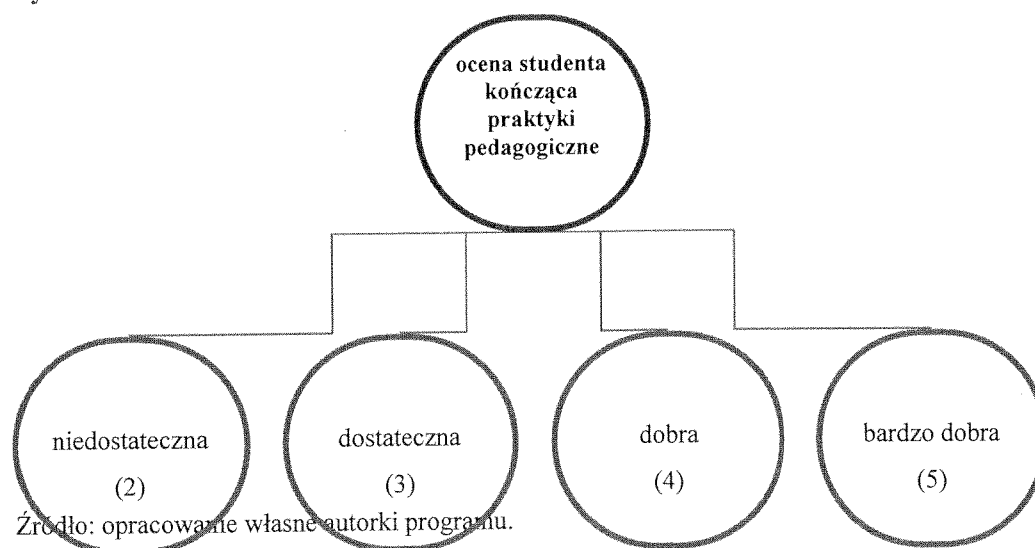
	praktycznej realizacji
kompetencje prakseologiczne	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie się do zasad regulujących działalność placówek oświatowych • organizowanie własnego warsztatu pracy i dokumentowanie działań dydaktyczno-wychowawczych • sumienność w planowaniu i przygotowywaniu zajęć z dziećmi • umiejętność oceny efektów nauczania, wychowania, postępów dzieci • rozpoznawanie najważniejszych zaburzeń emocjonalnych i psychofizycznych dzieci oraz projektowanie działań wyrównawczych • dbałość o bezpieczeństwo środowiska pracy i zabawy dzieci
kompetencje techniczne	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie nauczania i wychowania • wykorzystywanie multimedialnych pomocy dydaktycznych, ich samodzielne tworzenie i dostosowanie do wieku dzieci/uczniów

Pierwszą ocenę praktykantowi wystawia jego nauczyciel-opiekun. Ważne jest, by była to **ocena opisowa**, bowiem taka forma dostarcza więcej informacji niż ocena wyrażona samym stopniem. Duży nacisk w tej ocenie powinien zostać położony na opis zaangażowania studenta w proces praktyk, jego aktywność i przede wszystkim umiejętne budowanie sytuacji edukacyjnej, która jest korzystna dla jego podopiecznych. Sama wiedza teoretyczna czy realizacja poszczególnych zadań składających się na program praktyk nie wystarczy. Warto, aby opiekun zwrócił szczególną uwagę na jakość kontaktu praktykanta z dziećmi oraz cechy osobowości, które mogą (bądź też nie) predysponować go do obrania takiej drogi zawodowej. Może się bowiem zdarzyć, że student wypełni wszystkie obowiązki wynikające z realizacji programu praktyk pedagogicznych, jednak jego cechy osobowości (np. brak cierpliwości, wysoki poziom agresji) pozwolą przewidzieć, że nie będzie on sprawdzał się w pracy z dziećmi. W takim przypadku warto w ocenie opisowej zaznaczyć, iż dany student zrealizował program praktyk pedagogicznych, jednak nie otrzymał ich zaliczenia i należy dokładnie opisać przyczyny takiego stanu rzeczy. Ważne jest również zaobserwowanie, czy student radzi sobie z interpretowaniem zachowań dzieci/uczniów i potrafi elastycznie na nie reagować. Działanie tego typu może w dalszej perspektywie sprawić, że zawód nauczyciela będą wykonywać osoby, które posiadają nie tylko określone kwalifikacje i kompetencje, ale również odpowiednie predyspozycje osobowościowe.

Ocenę opisową nauczyciel kończy **propozycją noty**, którą sugeruje koordynatorowi praktyk jako zaliczenie praktyk studenta (ocena będzie wpisana do indeksu).

Ostatecznego zaliczenia praktyk dokonuje zatem koordynator z ramienia uczelni, po zapoznaniu się z **oceną** nauczyciela-opiekuna (którą potwierdza dyrektor placówki) oraz **analizie dokumentacji studenta** składającej się na jego portfolio (dzienniczka praktyk, dzienniczka doświadczeń, konspektów zajęć, arkuszy obserwacji).

Rysunek 5. Zestawienie ocen studenta kończących praktyki pedagogiczne

Biorąc pod uwagę wystawioną praktykantowi **ocenę niedostateczną**, należy podkreślić, że jej otrzymanie jest tożsame z niezaliczeniem praktyk pedagogicznych. Na ocenę taką zasługuje student, który:

- nie realizował zadań uwzględnionych w programie praktyk pedagogicznych;
- nie uczestniczył w zajęciach dydaktycznych;
- nie nawiązał odpowiednich relacji zarówno z dziećmi, jak i z ich rodzicami;
- wywierał negatywny wpływ na zachowania, postawy i motywację uczniów;
- przejawiał nieprawidłowe postawy i zachowania;
- nie wywiązywał się ze stawianych mu obowiązków;

- nie prowadził w należyty sposób dokumentacji (np. dziennik praktyk, konspekty zajęć);
- nie posiadał odpowiedniego przygotowania o charakterze merytorycznym;
- popełniał liczne błędy i nie potrafił rozwiązywać problemów i trudności związanych z codzienną pracą zawodową;
- formułował swoje przemyślenia i polecenia w sposób całkowicie niezrozumiały dla dzieci/uczniów;
- nie wykorzystywał technologii informacyjno-komunikacyjnej podczas zajęć;
- nie wykazywał motywacji do pogłębiania wiedzy;
- nie reagował na uwagi i wskazówki opiekuna praktyk, co świadczy o braku możliwości rozwoju własnych kompetencji wychowawczych i dydaktycznych.

Ocenia niedostateczna równoznaczna jest z tym, że student nie nadaje się do wykonywania zawodu nauczyciela i nie rokuje żadnych nadziei na zmianę tej sytuacji. Dla studenta, który otrzymał taką notę, powinna być to jednoznaczna informacja o konieczności planowania własnej kariery zawodowej poza placówkami oświatowymi.

Ocena dostateczna praktyk pedagogicznych powinna z kolei zostać zastosowana w przypadku gdy student wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków, jednak zarówno sposób ich wykonywania, jak i posiadane cechy osobowości mogą budzić pewne zastrzeżenia. Ocena taka znajduje zastosowanie w przypadku studenta, który:

- zrealizował godzinowo program praktyk;
- wykazywał inicjatywę i przygotowanie merytoryczne w stopniu dostatecznym;
- prowadził dokumentację przebiegu praktyk;
- potrafił prawidłowo zastosować co najmniej jedną technikę nauczania;
- był świadomy ról i funkcji pełnionych przez nauczyciela w przedszkolu/szkole;
- miał dość duże problemy z zainteresowaniem uczniów prowadzonymi zajęciami;
- niezbyt chętnie słuchał wskazówek nauczyciela-opiekuna i z trudnością się do nich stosował;
- nie umiał indywidualizować procesu dydaktycznego;
- zbyt rzadko korzystał z technologii informacyjno-komunikacyjnej podczas zajęć;
- nawiązał słaby kontakt z uczniami.

W przypadku oceny przebiegu praktyk na **ocenę dobrą** student powinien spełnić wszystkie wytyczne wskazane w przypadku oceny dostatecznej oraz takie kryteria jak:

- realizacja wszystkich programowych założeń praktyk;
- zaangażowanie w wykonywane obowiązki;
- dobre przygotowanie merytoryczne;
- umiejętność zaktywizowania większości uczniów;
- umiejętność wykorzystania materiałów pomocniczych;
- umiejętność tworzenia atmosfery sprzyjającej nauce;
- posiadanie wiedzy na temat zasad funkcjonowania placówki;
- znajomość technik pozwalających na pracę z dziećmi ze szczególnymi wymaganiami edukacyjnymi;
- wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnej podczas zajęć;
- prowadzenie współpracy z innymi placówkami, np. poradnią psychologiczno-pedagogiczną;
- wykorzystywanie literatury branżowej;
- uwzględnianie uwag opiekuna praktyk i korygowanie swego zachowania;
- nawiązanie dobrego kontaktu z dziećmi i ich rodzicami.

Na **ocenę bardzo dobrą** zasługuje student, który nie tylko wzorcowo wywiązuje się z postawianych mu zadań, ale również chętnie podejmuje działania ponadprogramowe, wykazując się przy tym ponadprzeciętnym poziomem motywacji. W przypadku tej oceny student powinien spełniać kryteria niższych ocen oraz dodatkowo powinien:

- cechować się wysoką kulturą osobistą;
- w pełni angażować się w kwestie związane z funkcjonowaniem placówki;
- wykazywać samodzielność, oryginalność i kreatywność w podejmowanych działaniach;
- posiadać pełne przygotowanie merytoryczne;
- nawiązywać wzorcowe relacje z dziećmi oraz z ich rodzicami;
- umieć rozwiązywać trudności i problemy wychowawcze, które może napotkać w trakcie praktyk;
- wykazywać chęci do opracowywania i wdrażania w życie nowatorskich rozwiązań dydaktycznych;

- wykorzystywać wiele różnorodnych technik i metod nauczania, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności dostosowania ich do konkretnej sytuacji w celu optymalizacji procesu nauczania i oddziaływania na podopiecznego;
- posiadać rozwinięte umiejętności wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- umieć przeprowadzić diagnozę psychospołeczną dziecka;
- posiadać umiejętność efektywnego radzenia sobie ze stresem;
- kształcić u podopiecznych postawę tolerancji i otwartości;
- uwzględniać wszystkie cele i założenia uwzględnione w programie nauczania i w podstawie programowej;
- znać metody radzenia sobie ze stresem w pracy nauczyciela i wykorzystywać je w praktyce.

Praktykant powinien dowiedzieć się, jak przebieg jego praktyk został oceniony, oraz poznać uzasadnienie tej oceny.

Zakończenie

Niniejszy program pracy ze studentem został opracowany dla studentów pedagogiki o specjalności wychowanie przedszkolne.

Praktyki odbywające się w przedszkolu są niezastąpioną okazją do zdobycia doświadczeń i prowadzą do zyskania większej samowiedzy pedagogicznej przez studentów. Studenci mają wtedy okazję po raz pierwszy wejść w rzeczywistą relację z dziećmi, poznać podopiecznych, ich potrzeby i możliwości oraz sprawdzić siebie w roli nauczyciela.

Niniejszy program zakłada interakcyjny wielopodmiotowy model edukacji, w którym studenci, nauczyciele – opiekunowie praktyk oraz koordynator ze strony uczelni stale ze sobą współpracują, razem szukają rozwiązań sytuacji problemowych, dzielą się wiedzą i doświadczeniem, by osiągnąć wspólny cel – przygotowanie do zawodu nauczycieli, którzy będą w pełni wykorzystywać swój potencjał, służąc dobru swoich podopiecznych.

Potrzeba opracowania niniejszego programu uzasadniona była dynamicznymi zmianami w systemie oświaty i łączącą się z nimi troską o jak najwyższą jakość praktyk pedagogicznych. W programie szczegółowo określono sposób wykorzystania czasu na praktykach, określono cel ogólny i cele szczegółowe wynikające z dokumentów prawnych. Innowacje, jakie proponuje niniejszy dokument, polegają na szczegółowym określeniu zadań i ról wszystkich stron zaangażowanych w praktyki. Dla uczelni będzie to oznaczało nie tylko merytoryczne przygotowanie studentów do procesu praktyk, ale także nawiązanie i utrzymywanie stałej współpracy z placówkami oświatowymi, które rekomendowane są jako miejsce odbycia praktyk (w ramach niniejszego projektu współpraca będzie wyrażała się np. poprzez organizację warsztatów edukacyjnych dla nauczycieli). Koordynator z ramienia uczelni będzie także pełnił funkcję osoby hospitującej samodzielne zajęcia praktykanta, uczestniczył w ich omawianiu i organizował spotkanie podsumowujące po zakończeniu praktyk. Uczelnia przygotowuje materiały pomocnicze ułatwiające studentom realizację praktyk w postaci poradnika *ABC studenta/studentki na praktykach*, stwarza możliwość poszerzania wiedzy poprzez udział w wykładach z ekspertami z dziedziny pedagogiki oraz wyjazdy studyjne do placówek edukujących metodami alternatywnymi. Kolejna innowacja polega na dążeniu do indywidualizacji praktyk poprzez wprowadzenie zadań fakultatywnych, które dają studentom możliwość rozwijania się zgodnie z własnymi zainteresowaniami czy predyspozycjami. W procesie ewaluacji podkreślono autoewaluację studenta jako ważny etap kształtowania samoświadomości i odpowiedzialności za przebieg własnej edukacji. Zdefiniowano szczegółowo także obowiązki nauczyciela – opiekuna praktyk, dostarczono mu jasnych narzędzi do oceny praktykanta – w formie kryteriów i zaleceń dotyczących formułowania oceny.

Autorka programu życzyłaby sobie, aby studenci uczestniczący w praktykach nabrali przekonania, że doskonalenie własnych kompetencji zawodowych jest w zasadzie procesem ciągłym i w zawodzie nauczyciela właściwie nie ma końca. Praca z dziećmi zawsze bowiem prowokuje sytuacje, które mogą ujawnić pewne braki czy niekompetencje. Podobnie jest z kompetencjami wychowawczymi. Cały urok pracy nauczyciela-wychowawcy polega na możliwości nieschematycznego działania, wykorzystywaniu osobistych zasobów, predyspozycji, niepowtarzalnych cech. Twórcze doskonalenie kompetencji wychowawczych może mieć także korzystne przełożenie na sferę

pozazawodową, kontakty prywatne. Jest to proces całkowicie indywidualny, polegający bardziej na rozpoznawaniu własnego potencjału, a nie sztywnych technik czy metod. Do takiego rodzaju aktywności zachęcają autorzy programu nie tylko studentów dopiero stawiających pierwsze kroki w edukacyjnej rzeczywistości, ale także nauczycieli-opiekunów. W zetknięciu z praktykantami mogą oni poszerzyć swoje kompetencje i rozwinąć się na nowych płaszczyznach. Taką perspektywę wzajemnego współdziałania zakłada niniejszy program praktyk pedagogicznych.

Załączniki – Dokumentacja praktyk

Załącznik 1. Dzienniczek praktyk

Imię i nazwisko praktykanta, rok studiów

Kierunek studiów i specjalność, nazwa uczelni

Nazwa i adres placówki, w której odbywają się praktyki

Imię i nazwisko opiekuna praktyk wraz z podpisem

Podpis dyrektora placówki wraz z pieczęcią

Szczegółowy przebieg praktyk

[illegible]

Harmonogram zajęć fakultatywnych

[illegible]

Załącznik 2. Dziennik doświadczeń

Obszar oceny	Opis refleksji, wniosków, sugestii
Hospitowanie zajęć nauczyciela – opiekuna praktyk	
Prowadzenie zajęć własnych	
Wybór i realizacja zajęć fakultatywnych	
Współpraca z psychologiem/pedagogiem	
Współpraca z rodzicami	
Predyspozycje do wykonywania zawodu nauczyciela	
Słabe strony wymagające doskonalenia	
Odniesione sukcesy w pracy z dziećmi	
Sytuacje trudne, jakie wystąpiły podczas praktyk	
Plan rozwijania umiejętności i dalszego doskonalenia się	
Inne uwagi	
Data i podpis praktykanta	

Załącznik 3. Arkusz obserwacji zajęć hospitowanych

Hospitowany nauczyciel/praktykant .....

Data, godz. hospitacji .....

Grupa.....

Temat zajęć .....

Obszar oceny	Zaobserwowane mocne strony	Zaobserwowane słabe strony	Propozycje modyfikacji
Planowanie organizacja, dokumentowanie zajęć			
Wybór i ocena efektywności metod służących realizacji celów dydaktycznych			
Stosowane środki dydaktyczne			
Innowacyjność warsztatu pracy			
Kontakt z grupą – motywowanie, angażowanie podopiecznych, umiejętność budowania autorytetu i utrzymywania dyscypliny			
Atmosfera na zajęciach			
Indywidualizacja pracy na zajęciach/lekcji			
Radzenie sobie ze stresem i trudnymi sytuacjami			
Ocenianie i ewaluacja pracy podopiecznych			
Inne			
Podpis osoby hospitującej			

Arkusze obserwacji służy zarówno studentowi, opiekunowi, jak i koordynatorowi praktyk hospitującemu zajęcia. Celem oceny jest wskazanie tego, co zdaniem osoby obserwującej było pozytywne, jak i tych obszarów, które wymagają jeszcze pracy oraz zaproponowanie konkretnych działań.

Załącznik 4. Ocena opisowa praktykanta

Miejsce odbywania praktyk.....

Termin praktyk.....

Imię i nazwisko opiekuna praktyk.....

Ocena wraz z uzasadnieniem

[illegible]

Proponowana ocena praktyk (5 – bdb, 4 – db, 3 – dost, 2 – ndst) .....

Data, podpis opiekuna praktyk .....

Podpis i pieczęć dyrektora placówki.....